

Sak 48/19: Prosjektskisse - Grønn ny deal

Fra: Stortingsgruppas Grønn ny deal - gruppe v/nestleder Torgeir Knag Fylkesnes

Status: Prosjektskisse til diskusjon i landsstyret.

Oppdraget:

1. Redusere klimautslippene med 60% reduksjon innen 2030, og sikre naturmangfold
2. Skape flere hundre tusen nye arbeidsplasser, bevare dagens kompetanse, tette eksportgapet
3. Redusere forskjellene, styrke velferden.

SVs grønne ny deal er både et **rettferdighetsprosjekt, omstillingsprosjekt og investeringsprosjekt.**

Rettferdighetsprosjekt

Det skal være et grønt skifte på folkets premisser, ikke på premissene til de som har mye penger. Det skal være et omfavnende prosjekt både i et fordelingsmessig, geografisk og næringsmessig – det må omfavne petroleumsindustriarbeideren, bygdefolket og de med dårlig råd. Dersom det ikke er mulig å etablere innebygd omfordeling i klimatiltak må planen inneholde kompenserende tiltak. Norges arbeidsliv med høy tillit mellom partene i arbeidslivet, og en høy organiseringsgrad har forutsetningene for dette. Derfor mener vi det er nødvendig med en politisk plan for hvordan sysselsettingen styrkes, og rettferdig omstilling. Det er og en forutsetning for å sikre oppslutning om en radikal klimapolitikk.

Uten rettferdig grønt skifte vil vi aldri lykkes. Et «folkets grønne skifte»

Omstillingsprosjekt

Det grønne skiftet krever at vi endringer i strukturer og systemer som i dag undergraver målet om å redusere utslipp og skape næringslivet som skal ta over for oljeavhengigheten. Finanspolitikken med virkemiddelapparat, skatter og avgifter, sektorpolitikk mm. er viktig, men også andre områder bør vurderes, slik som pengepolitikk og handelspolitikk. Tiltak som tar i bruk eksisterende kompetanse i oljerelatertete næringer på nye, fremtidsretta områder skal prioriteres.

Investeringsprosjekt

Samtidig som vi skal redusere utslipp skal vi bygge fremtidens økonomi og næring. Dette krever større investeringer, både privat og offentlig. Prosjektet skal legge en klar strategi for hvilken rolle det offentlige skal ha, i form av strategiske satsinger, investeringer og eierskap. Satsingene må bygge på erkjennelsen av at vi ikke kan satse på mange områder samtidig, samt at klimatiltak bør bidra til næringsmessig skifte og næringstiltak skal bidra i klimakampen. Vi vil legge til rette for industri og næringsliv som tetter eksportgapet etter fallet i petroleumseksport. Uten en aktiv og investerende stat intet grønt skifte.

Elementer i planen

60% kutt i klimagassutslipp

Det er nødvendig å sette i gang raske tiltak for kutt i klimagassutslippene for å nå våre klimamål innen 2030. Klimatrusselen er global, og kan ikke løses i et enkelt land eller område. SV vil kutte utslippene med totalt 60 % på 11 år med utgangspunkt i de målene Norge har påtatt seg nasjonalt i både kvotepliktig og ikke-kvotepliktig sektor. Det vil si 60% kutt sammenlignet med 1990. Det innebærer et kutt på 32,42 mill. tonn CO₂, og at de totale utslippene i Norge i 2030 skal være 20,48 CO₂-ekvivalenter. I tråd med prognosene fra regjeringen så er det 24,82 mill. tonn CO₂ man trenger nye tiltak for å kutte. Miljøpolitisk utvalg utarbeider en sektoroversikt over kutt som det kan samarbeides om.

Problemstillinger:

- Hvilke kutt skal prioriteres, og hvordan skal vi bruke tiltak i kvote-pliktig sektor?
- Skal vi kun prioritere kutt i klimagassutslipp som samtidig gir teknologiutvikling og mulighet for industrialisering og eksport, og hvordan gjør vi det?
- Skal enkelte sektorer skjermes, og fortsettes å skjermes slik vi i dag gjør gjennom ordninger med CO₂-kompensasjon?
- Hvordan skal vi håndtere indirekte utslipp slik som forbruk av varer. Er det aktuelt med en grenseskatt på karbon?

Penger og finans

En Grønn ny deal kommer til å koste samfunnet enorme summer. Dette kan ikke løses alene ved bevilgninger over statsbudsjettet. Vi må se på andre muligheter for å flytte både de offentlige og de private pengene som allerede finnes i samfunnet, slik at de tjener omstillingen – og i alle fall ikke motvirker den.

I dag investeres det svært mye i petroleum i Norge, og utviklingen går i retning av mer investeringer, ikke mindre. Samtidig har vi svekket grunnlaget for verdiskaping i fremtiden gjennom å forsømme fastlandsindustrien. Pengestrømmene i samfunnet må i større grad gå til grønn, produktiv verdiskaping. I dag går mesteparten av bankenes utlån til eiendom, og finanssektoren har generelt en for kortsiktig investeringshorisont. Det finnes et tomrom for grønne utlån i Norge, og stor etterspørsel etter trygg grønn finans. Et svar på dette er en grønn investeringsbank, som kan låne inn penger gjennom grønne obligasjoner som den så låner ut til grønne investeringsprosjekter. Penge- og bankvesenet må rigges slik at det støtter opp under Grønn ny deal, og ikke motvirker den. Vi bør derfor vurdere å endre sentralbankens mandat til å ta eksplisitt høyde for klimarisiko (eller på annen måte reflektere oppgaven med grønn omstilling).

I dag legger staten til rette for økte investeringer i petroleum, men også eiendom. Dette binder opp kapital, men også folk og kompetanse til å fortsette oljeutvinning i stedet for å satse på andre næringer. Dette gjør at handlingsrommet for å tilføre midler for å oppnå omstilling blir for lite, for å klare omstillingen må det også investeres mye mindre i petroleum. Vi vil foreslå å vri virkemidlene

bort fra næringer som forurenser og over til næringer som er fremtidsretta. Dette omfatter også å gi sterkere klima- og miljøføringer for stat og kommuners innkjøp og påvirkning på næringsaktører.

Problemstillinger:

- Skal vi fjerne eller redusere alle ordninger som undergraver det grønne skiftet, og forsterke ordninger som bidrar til omstilling? Dette omfatter blant annet eksportstøttene for oljevirkosomhet, forskningsmidler, Innovasjon Norges midler eller endre skattefunnordningen.
- Hva er bankvesenets rolle i det grønne skiftet, og skal det legges større begrensninger på investeringer i forurensende sektor. Hvordan skal vi klare å investere i grønn sektor, er det aktuelt å bygge opp en grønn investeringsbank? Bør vi endre mandatet for pengepolitikken til å ta høyde for klimarisiko/grønn omstilling, og ellers regulere penge- og bankvesenet for å bidra til en samfunnsmessig prioritering av kreditt som er i tråd med oppgaven vi står overfor – eller bør vi heller legge hovedvekten på skatter, avgifter og offentlig pengebruk/finanspolitikk? (Ikke gjensidig utelukkende selvsagt).
- I dag er det lukrativt å investere i olje. Delvis fordi staten tar en stor risiko i letefasen, og på grunn av gode avskrivningsmuligheter. Dette har vært mulig fordi overskuddet har blitt skattlagt hardt. Vi har ønsket å begrense petroleumsindustrien gjennom å ikke dele ut flere letelisenser og avvikle leterefusjonsordningen som stimulerer til dette i tillegg til vern av havområder som Barentshavet, Mørebankene og Lofoten Vesterålen og Senja. Er det andre virkemidler?
- Er det mulig å overføre insentivene som oljeindustrien har fått til fastlandsindustrien, og på hvilken måte kan blant annet avskrivningsreglene endres for å stimulere til investeringer?
- Hvordan sørger vi for

Nye nasjonale satsninger

Det er på høy tid å stake ut en ny kurs for hva som skal være de nye bærende elementene for norsk økonomi og næring etter petroleumsalderen. Vi må satse på utvalgte næringer gjennom klare oppdrag. Oppdragene skal være slik utformet at de styrer offentlig satsing på forskning og næringsutvikling. Overgang til nullutslippssamfunn i 2050 er et overordnet oppdrag, mens at Norge skal bli ledende på karbonfangst og lagring eller at vi skal elektrifisere kystskipsfart er underoppdrag. En serie pakker med oppdrag skal på denne måten være tydelige signaler på hvor vi vil som samfunn. Oppdrag innen maritime næringer, bioøkonomi, hydrogen, elfly, bioøkonomi, havvind og karbon fangst- og lagring skal alle vurderes.

I dag er oppunder 200 000 mennesker knyttet til petroleumsindustrien, mesteparten i leveranadørindustrien. Nøkkelen til det norske grønne skiftet er å ta ned aktiviteten i petroleumsnæringen samtidig som teknologi og kompetanse fra dette feltet anvendes på nye og grønne satsinger. Dersom etterspørselen i petroleumsnæringen ikke går ned står vi i fare for at nye nasjonale satsinger havner ut av landet. Det må derfor utformes en overgangsplan.

Problemstillinger:

- Hva skal være styrende for hvilke oppdrag som skal velges (verdiskaping/ringvirkninger, utslippskutt, biomangfold, anvendelse av petroleumskompetanse)? Hvordan legge til rette for det grønne skiftet i etablert industri og tjenestenæring.

- Hva skal statens risikoprofil i nasjonale satsinger se ut? Hvilket eierskap skal staten ta på nye satsingsområder? Hvordan sikre at store satsinger ikke forsvinner ut av landet?
- Hvordan bør en plan for redusert satsing i petroleumsnæringen og økt satsing på tilstøtende grønn industri og næring se ut? Hvordan redusere aktiviteten på sokkelen på en måte som hindrer at den erstattes et annet sted?

Kraft

For å få ned klimagassutslippene i Norge er det nødvendig å fjerne bruk av fossil energi. 143 Twh av forbrukt energi i Norge i 2017 var fra fossil energi, mens 133 Twh var forbrukt elektrisk energi som i hovedsak var fornybar. Det er ikke realistisk å fjerne den fossile energibruken fullt og helt ved hjelp av energieffektivisering, så det vil være et behov for mer fornybar energi.

Et mål for planen kan være å gjøre Norge 100 % elektrisk. Det kan gi industrialisering og kompetanse. Det er ulike beregninger, men Statnett anslår at en fullelektrifisering av samfunnet vil gi et økt behov for mellom 30-50 TWh fornybar.

Problemstillinger:

- Hvilket mål skal vi ha for fremtiden energisystem og forbruk av elektrisk energi? Skal vi ha full elektrifisering av den fossile energien eller skal det satses på andre energibærere? Hvor store reduksjoner i forbruk er det mulig å få til, og få aksept for?
 - Hvordan sikrer vi tilstrekkelig kraft til industrien når forbruket går opp, og hvordan håndterer vi store prisøkninger for både industri og folk?
 - Hvordan sikrer vi tilstrekkelig fornybar produksjon?
- I dag er det noen vannkraftverk som det er ulønnsomt å oppgradere. Oppgradering er begrenset til mellom 0,5 og 1 TWh, utvidelse med økt overføring av vann kan derimot gi opp mot 6 Twh. Hvilke insentiver skal, eller bør, vi gi til produsentene for å få ut dette potensialet?
- Skal det legges til rette for utbygging av landbasert vindkraft under strengere forutsetninger enn i dag og krav til offentlige eierskap, og med større kompensasjon til kommunene gjennom direkte skatter og eventuelt andre goder (grønne fond, muligheter for å kjøpe seg inn i prosjekter).
- Vil vi satse på å energieffektivisere og solkraftutbygging hos «alle» gjennom å øke tilskuddet og samtidig gi mulighet for et energilån fra Husbanken selv om det ikke fører til store nok klimagasskutt?

Infrastruktur

Hvilken infrastruktur som bygges nå, er avgjørende når samfunnet skal rigge seg for dramatiske kutt i klimagassutslipp på kort sikt, og i et samfunn med tilnærmet nullutslipp. Infrastrukturen skal både bidra til reduserte utslipp i seg selv, samt legge til rette for ny næring og industri, og omfatter dermed spennet fra jernbane til mobiltelefoni og satellitter.

Problemstillinger:

- Hvilken infrastruktur er nødvendig å investere i for å sikre et klimanøytralt samfunn, og hvordan avveier vi behovet for å bygge ny infrastruktur for fremtiden opp mot de CO₂-utslippene og naturinngrepene det vil føre til nå?

- Hvordan vil en klimavennlig nasjonal transportplan se ut, og hvilke endringer er nødvendig for å sikre tilstrekkelig finansiering?
- Hvordan lager vi en verdikjede for karbonfangst- og lagring (CCS), og hvor mye skal staten prioritere dette?

Arbeid og kompetanse

En sentral årsak til Norges suksess over tid er trepartssamarbeidet mellom partene i arbeidslivet og staten. Dette er nå under angrep i mange sektorer. Skal vi lykkes må fagorganiseringen styrkes, samtidig som økonomien vris vekk fra olje og gass.

Norge har svært kompetente arbeidere. Det er samtidig ikke gitt at denne kompetansen tas i bruk ved nye nasjonale satsinger på fremtidsrettede næringer. Blant annet er petroleumsindustrien så lønnsom at arbeidskraften til nye næringer hentes fra andre steder. Eierskap og makt vil også være sentralt. Hvordan kan en omstilling brukes til å gi øke makten til makt til arbeidere?

Problemstillinger:

- Hvordan beholder vi arbeidsplasser og omstiller arbeidsplasser som i dag er i oljesektoren, til andre næringer?
- Hvordan sikrer vi den nødvendige kompetansen i det grønne skiftet? Hvordan skal arbeidstakere få nødvendige kurs og etterutdanning?
- Hvordan beholder vi, og øker, organisasjonsgraden i arbeidslivet generelt, og i industrier som må omstilles spesielt?
- På hvilken måte får vi med arbeidslivets parter i den omstillingen som må gjøres? Hvor stor skal statens satsning på kompetanse være og hvordan bør dette best organiseres?
- Hvordan sikre arbeidstakere økt makt og eierskap? Bør ansatteide bedrifter og samvirkene få en sterkere rolle gjennom endringer i rammevilkår? Bør det etableres en lønnsstakerfond-ordning i Norge som kan motvirke konsentrasjon av eiermakt?

Folk i omstilling

En grønn omstilling må ta utgangspunkt i at målet er gode liv for folk i et bærekraftig samfunn. Folk er altså et mål i seg selv, ikke et middel for oppnå noe. Det innebærer at vi må ha forslag som sikrer omfordeling slik at det merkes. Forurensing må bli dyrere, men det må skje på en måte som er intuitivt rettferdig for folk.

Én måte å gjøre dette på, er at vi bedre må synliggjøre fordelene og de fordelingsmessige konsekvensene med å redusere forurensing. En annen måte å gjøre dette på er å utforme så mye som mulig av den økte prisen på forurensing på en måte som intuitivt forstås som sosialt rettferdig. Et eksempel på dette kan være forslaget om en avgift som treffer dem som flyr mye. Et annet kan være karbonavgift til fordeling (KAF), der CO₂-avgiftene deles ut som en lik sum til alle innbyggere. Et motargument mot KAF er at det vil treffe dem med høyest utslipp hardest. Det er poenget. Men en som bor i en storby uten bil vil tjene mer på dette enn noen som bor på bygda og kjører til jobb hver dag. Det er ikke gitt at dette faktisk er urettferdig, men det vil fort oppfattes sånn.

Problemstillinger:

- Hvordan skal vi sikre radikale nok grep for å kutte utslipp uten å miste legitimitet i befolkningen?
- Hva skal være avgiftenes rolle for å oppnå endringer, og i hvor stor grad skal det legges vekt på reguleringer og forbud i stedet?
- Hvordan får vi folk til å bli en del av det grønne skiftet? Hvordan kan de gjøres til en mobiliserende ressurs, og ikke bare klimagassutslippende enkeltindivider?

Ressurspolitikk

Verdiskaping som tar utgangspunkt i fornybare ressurser, er avgjørende for norsk omstilling. Norge har blant Europas største fornybare ressurser i hav, jord, skog og kraft. Ressursene må tas vare på, og sikres offentlig kontroll og eierskap. Fisk, skog og kraft må videreføres og bygge industri innenlands i langt større omfang enn i dag.

Kun ni prosent av råmaterialene vi henter ut av naturen blir sirkulert tilbake i økonomien når vi er ferdige med dem. Resten ender opp som ulike former for avfall. Vi må etablere en sirkulær økonomi der materialene gjenbrukes og der avfall blir en ressurs. Dette vil redusere ressursuttaket.

Problemstillinger:

- Hvilken form for kontroll og eierskap i naturressursene skal fellesskapet ha? Hva skal til for å øke bearbeidingsgraden (incentiver, infrastruktur, osv)?
- Hvordan få et samfunn med ting som varer uten at det får negative fordelingseffekter (fjerne «billig»-produkter og materialer, bygg som varer i generasjoner, osv)?
- Hvordan skape verdikjeder innenfor de store avfallssystemene?
- Hvordan bruke skatte og avgifter til å gjøre reparasjon/gjenbruk/vedlikehold mer lønnsomt, og bruk av ikke-fornybare råmaterialer dyrere, eller skal det i hovedsak reguleres. Hvordan skaffe nok reparatører til sirkulærøkonomien (enkle fagbrev, videreutdanning, osv)

Internasjonalt

Norge har tjent mye på petroleum og har et globalt ansvar for å redusere utslipp. Vi må både bli et nullutslippssamfunn selv og samtidig bidra til kutt i verden. Vi har verdens største investeringsfond. Dette bør bidra til klimaomstilling, ikke til å undergrave omstillingen. Samtidig bruker vi også bistand til klimatilpasning, bevaring av regnskog og utvikling av fornybar energi.

Handelsavtaler er et viktig virkemiddel som kan brukes for å få i gang løsninger som i dag ikke er her. Det er en økende interesse i å bruke dette i andre land. EU har for eksempel lansert en grensekatt på karbon for å tvinge frem endring i land som eksporterer. SV vil utrede alternativer til EØS, og innføre regler som hindrer Norge i å inngå handelsavtaler som undergraver demokrati, miljø og menneskerettigheter. Hva betyr dette i praksis for å fremme kampen mot klimaendringer?

Problemstillinger:

- Hvordan bidra til kutt i utlandet både indirekte gjennom styring av investeringer, overføring av midler og direkte ved overføring av blant annet kraft?

- Hvordan skal oljefondet bli en motor for omstilling i utlandet?
- Hvordan bruke handlingsrommet i handelspolitikken for å få ned klimagassutslipp og bevare natur?